

1. Базовий компонент дошкільної освіти / під. наук. керівн. Пироженко Т. О., авт. кол-в: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. К., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 38 с. URL: <http://surl.li/jyzt>.

2. Кривошея Т. М. Наступність у навчанні та вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку в педагогічній спадщині Я. А. Коменського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка*: збірник наукових праць. 2009. № 28. С. 349-354.

3. Мальов С. В. Виховання патріотичних почуттів дітей молодшого шкільного віку в процесі формування естетичної компетентності. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд*: зб. матер. міжвузівської науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 134-138.

4. Тодосієнко Н. Л. Педагогічне значення українського фольклору у патріотичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд*: зб. матер. міжвузівської науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 242-47.

5. Шикиринська О.В. Психолого-педагогічний супровід дітей старшого дошкільного віку засобами технології формування активно-патріотичної позиції. *Збереження психічного здоров'я в умовах воєнних дій: збірник наукових праць учасників міжвузівського круглого столу (31 жовтня 2023 року, м.Київ) / ред. колегія: Вольнова Л.М. Київ, 2023. С. 123-127.*

6. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiashniuk L., Shykyrynska O., Vyshkivska V., Komariivska N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. May 27. 2022. Volume I. P.404-414.

7. Karuk I. Development of search and research activity of preschool children during the use of the technology «Educational trip». *Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness*: proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018. Batumi, Georgia: Kalmosani, 2018. P. 254-257.

РОЛЬ КАЗКИ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олена Блашко, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: Т. Ю. Петришина, асистентка

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

THE ROLE OF FAIRY TALES IN THE EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Olena Blazhko, bachelor's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У дослідженні розглянуто значення казок у формуванні особистості дитини на психологічному, інтелектуальному та моральному рівнях. Проаналізовано психологічні та педагогічні аспекти використання казок у вихованні, висвітлюючи їхню роль у розвитку уяви, мовлення, моральних цінностей та соціальних навичок у дітей середнього дошкільного віку. Досліджено вплив сучасних технологій на сприйняття та роль казок у цифрову епоху.

Ключові слова: виховання, казка, діти, середній дошкільний вік, роль, розвиток.

Abstract. The study examines the significance of fairy tales in shaping a child's personality at psychological, intellectual, and moral levels. Psychological and pedagogical aspects of using fairy tales in education are analyzed, highlighting their role in developing imagination, speech,

moral values, and social skills in children of middle preschool age. The impact of modern technologies on the perception and role of fairy tales in the digital era is investigated.

Key words: *education, fairy tale, children, preschool age, role, development.*

Актуальність дослідження ролі казки у вихованні дітей середнього дошкільного віку визначається декількома факторами. По-перше, казка відіграє ключову роль у формуванні особистості дитини на психологічному рівні. Вона допомагає дитині розширювати світогляд, розвивати уяву, емоційну сферу, а також формує моральні цінності та навички соціалізації. По-друге, у сучасному світі, де діти все більше занурюються в цифрові технології, важливо повернутися до традиційних методів навчання та виховання, до яких належить і читання казок. Це дозволяє зберегти та розвивати мовні навички дітей, стимулює їхні інтелектуальні здібності та креативність. По-третє, роль казки у вихованні дітей в середньому дошкільному віці важлива з погляду формування у дітей позитивних моральних уявлень, розвитку емпатії та соціальних навичок. Казки часто містять у собі важливі життєві уроки та приклади, які допомагають дітям зрозуміти соціальні норми та взаємини.

Дослідження ролі казки у вихованні дітей середнього дошкільного віку є актуальним з погляду розвитку педагогічної науки, а також забезпечення гармонійного розвитку та виховання молодого покоління.

За своїм походженням, казка є жанром народної фольклорної розповіді, яка передається з покоління в покоління усною традицією. В галузі дошкільної освіти існують основні напрямки роботи з казкою, які включають розвиток художньо-емоційного сприймання, формування культури мовлення та збагачення емоційно-чуттєвого та когнітивного досвіду. Для дошкільників казка є особливо привабливою, оскільки її мова проста і зрозуміла, а сюжети водночас прозорі та захопливі. Казкові герої створюють чарівний світ, який ідеально вписується у фантазії дітей. Крім того, казка виконує важливу виховну функцію, демонструючи дітям моделі правильної поведінки у різних ситуаціях, без надмірного моралізування. Інтригуюча інтрига та захопливий сюжет сприяють зацікавленості дітей у цьому жанрі. Крім того, казка розвиває мовлення, лексичну правильність, виразність висловлювання та загальну культуру спілкування, сприяючи формуванню моральних цінностей та розширенню словникового запасу [4, с. 93].

Дослідження підтверджує, що казки, легенди та оповідання відіграють важливу роль у вихованні дітей, пропонуючи їм універсальні цінності та високі моральні стандарти. Цей матеріал не представляється дітям як нудні настанови або моральні заповіді, які можуть викликати протест, а натомість подається у словесно емоційній формі. Це дозволяє дітям самостійно зробити висновок про значення гарного поведінки та позитивних вчинків для досягнення радості та задоволення. Як зазначав В.Сухомлинський, «казка – це свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови» [7, с. 152].

У Концепції національно-патріотичного виховання [8] акцентується на тому, що основною метою виховання дітей і молоді є передача їм духовної культури народу. Зокрема, моральне виховання охоплює формування у дітей почуття любові до батьків, Батьківщини, людяності, доброти, правдивості, справедливості, чесності, скромності, милосердя, готовності захищати слабших, благородства та інших моральних цінностей нашого суспільства. У зв'язку з цим, у процесі морального виховання дітей важливо оперувати такими поняттями, як мораль, моральний ідеал, моральний кодекс, моральні норми, моральні переконання, почуття та якості [1, с. 3].

Думка Н. Вапняк та А. Божка підкреслює значущість казок з природознавчим змістом у процесі екологічного виховання дошкільників. Вони вважають, що казка має освітній характер, оскільки допомагає формувати уявлення про окремі об'єкти та явища природи, розуміння потреб живих організмів, а також вивчення зв'язків та залежностей в природі в логічній послідовності. Крім того, вони зазначають, що казка сприяє розвитку як раціонального, так і емоційного пізнання, а також відповідає характеру мислення та інтересам дитини [3, с. 233].

У своїх дослідженнях, автор, надає велике значення музичним казкам, вказуючи, що музика в казці за допомогою інтонації, динаміки та темпу звучання передає почуття героїв і полегшує сприйняття сюжету. Вчена розробила цілу організаційно-методичну систему виховання дітей за допомогою казки, яка складається з трьох рівнів: емоційно-чуттєвого, емоційно-пізнавального та емоційно-діяльнісного [6, с. 76].

Казка відіграє вирішальну роль у формуванні особистості людини вже з дитинства. Деякі дослідники навіть називають дошкільний вік «віком казок», оскільки цей період життя дитини надзвичайно насичений казками. Мова казки проста і зрозуміла, що робить її доступною для малюків. Сюжети, хоча і прозорі, водночас загадкові, сприяючи розвитку дитячої уяви. Казкові образи близькі дитячим уявленням. Казка не нав'язує настанов, але дає можливість дітям зрозуміти, як краще діяти у різних життєвих ситуаціях. Різноманітність і напруженість сюжету викликають постійний і неослабний інтерес дітей. Казки не втомлюють довгими моральними викладами, але передають мораль через приклади позитивних героїв. Оповідь казки й її переказ сприяють розвитку мислення і розширенню словникового запасу. Благополучний кінець казок виховує у дітей оптимізм і впевненість у здатності подолати будь-які труднощі. Казка допомагає дітям пізнавати світ не лише розумом, але й серцем, виявляти свої почуття та відгук на події навколишнього світу. За допомогою казок можна сприяти формуванню позитивних рис особистості, виховувати основи поведінки і спілкування. Казка розвиває фантазію та творчий потенціал дитини, сприяючи комплексному розвитку особистості [9].

Історія людства переконливо демонструє, що казки, притчі, біліни, міфи, байки та інші форми метафоричного відображення дійсності відіграли та відіграють ключову роль у формуванні культурних парадигм та вихованні особистостей. Вони є основними вербальними механізмами навчання та виховання на початкових етапах розвитку людського суспільства. Для дитини, яка перебуває на початковому етапі свого розвитку, характерними є міфологічна та епічна уява про світ, яка пізніше засвоюється теоретичними та практичними знаннями. Важливо відзначити, що казки та міфи включають в себе нормативні моделі поведінки та мудрість народів світу, дозволяючи дитині прогнозувати події та будувати свою поведінку на основі усвідомлення світоглядних концепцій, що робить їх особливими культурними феноменами [5, с. 21].

Дослідники розглядають казкотерапію у чотирьох контекстах: 1) як окремий психолого-педагогічний метод; 2) як метод психотерапевтичного впливу за допомогою казкових історій; 3) як напрям практичної психології; 4) казкотерапія є словесним варіантом більш широкого поняття «арт-терапія»: «вербальна техніка в просторі арт-терапії».

У процесі використання казкотерапії важливо враховувати психологічні механізми впливу казок. По-перше, чарівні казки є символічним відображенням давніх ритуалів, найважливішим з яких є ініціація. Долаючи різноманітні труднощі, герой отримує можливість змінитися, перейти на інший якісний рівень існування. По-друге, казки описують глибинний досвід проживання вікових криз. Впливаючи на несвідомому рівні, казки вмикають адекватні механізми захисту, адаптаційні механізми, які допомагають подолати кризу. По-третє, відтворюючи кризові життєві ситуації, казка вчить конструктивно переживати страх і поводитися з ним, спрямовуючи в конкретні казкові образи. По-четверте, образи казки, спрямовуючи проєкцію на реальну життєву ситуацію слухача, відтворюють у метафоричній формі моральні норми і принципи взаємовідносин між людьми, вмикають глибинні механізми несвідомого за рахунок архетипічних елементів. І обов'язково слід підкреслити унікальну естетичну привабливість казки [2].

Таким чином, роль казки у вихованні дітей середнього дошкільного віку значна і має багатогранний характер. Казка відіграє ключову роль у формуванні різних аспектів особистості дитини, таких як психологічний, інтелектуальний та моральний розвиток. Вона сприяє розвитку уяви, мовлення, моральних цінностей та соціальних навичок. Крім того, казка є важливим засобом передачі загальнолюдських цінностей і норм, допомагаючи дітям зрозуміти правильну поведінку та відносини з іншими людьми. В сучасній цифровій епохі

казка залишається актуальним та необхідним інструментом виховання, а популяризація традиційного методу її читання є важливою для виховання дітей у сучасному світі. Вивчення ролі казки у вихованні дітей середнього дошкільного віку дозволило зрозуміти значущість цього жанру в їхньому розвитку. Наші висновки підтверджують, що казка відіграє важливу роль у формуванні особистості дитини, сприяючи розвитку уяви, мовлення, моральних цінностей та соціальних навичок. Казки, як найбільш доступний формат народної мудрості, допомагають дітям усвідомити поняття добра та зла, навчають моральним цінностям та нормам поведінки через приклади героїв і сюжетів. Вони розвивають фантазію, уяву, мислення, мовлення, відчуття емпатії та соціальну компетентність. Крім того, казки створюють атмосферу відкритості та довіри між дитиною та дорослими, сприяючи більш глибокому сприйняттю світу. Отже, вивчення ролі казки у вихованні дітей середнього дошкільного віку підкреслює важливість і необхідність цього жанру в педагогічній практиці. Казки не лише розширюють світогляд дітей, але й сприяють їхньому гармонійному розвитку, формуванню особистості та соціальній адаптації.

Список використаних джерел

1. Білюк Л. В. Проблеми морального виховання молодших школярів. Камянець-Подільськ, 2015. 62 с.
2. Василевська О. Казкотерапія як засіб психологічної роботи з різними віковими категоріями. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2020. Випуск 6. С. 24-31.
3. Вахняк Н. Формування екологічної культури у дітей дошкільного віку засобами казки. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер.: Педагогіка*. 2015. № 2. С. 232-237.
4. Вишнівська М. Казка як важливий засіб мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку. *Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць / за заг. ред.: О.А. Сорочинської, О.С. Олійник*. Житомир: ФОП Левковець, 2023. С. 91-94.
5. Вознюк О. В. Феномен казки у розвитку дитини: від В. О. Сухомлинського до сьогодення. *Філософія для дітей. В. О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю: Педагогічні читання: зб. наук.-методич. праць / за заг. ред. О. В. Сухомлинської, О. В. Савченко*. Житомир: ФО-П Левковець Н. М., 2017. С. 19-24.
6. Лавренова М. В. Казка як ефективний засіб збагачення морального досвіду дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (26 жовтня 2017 р., Мукачево)*. Мукачево, 2017. С. 75-77.
7. Полякова-Лагода М. Роль казки у світоглядній концепції дитини: із педагогічної спадщини Василя Сухомлинського.
URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14000/1/69.pdf> (дата звернення 12.03.24).
8. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації: Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: Наказ МОН України від 16.06.2015 р. № 641.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> (дата звернення 12.03.24 р.).
9. Селешок Н. В. Казка як засіб розвитку творчості (з досвіду роботи вихователя вищої категорії). URL: <http://surl.li/tmf01> (дата звернення 12.03.24).
10. Шикиринська О. В. Інноваційні підходи у формуванні інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти в контексті євроінтеграційних процесів. *Підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах інтеграції України в європейський освітній простір: колективна монографія*. Вінниця, 2023. С. 150-158.

11. Шикиринська О., Петришина Т. Особливості науково-методичного забезпечення у закладах дошкільної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2023. Випуск 69. С. 100-107.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олена Боднар, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: І. В. Карук, доктор філософії, старший викладач кафедри
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

GAME ACTIVITIES AS A MEANS OF STIMULATING THE COGNITIVE ACTIVITY OF CHILDREN OLDER PRESCHOOL AGE

Olena Bodnar, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу ігрової діяльності як засобу стимулювання пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. У роботі розглянуто теоретико-методологічні засади використання ігрових методів у розвитку пізнавальних здібностей дітей, що включають аналіз психологічних, педагогічних та культурних аспектів ігрової діяльності. Особлива увага приділяється взаємодії дитини з ігровим середовищем, яка сприяє активізації її пізнавальних процесів та розвитку ключових навичок через природний інтерес та дослідницьку активність.*

***Ключові слова:** ігрова діяльність, пізнавальна активність, дошкільний вік, ігрові методи, педагогічні підходи, психологічний розвиток, теоретико-методологічні засади.*

***Abstract.** The article is devoted to the analysis of game activity as a means of stimulating the cognitive activity of older preschool children. The paper examines the theoretical and methodological principles of using game methods in the development of children's cognitive abilities, including the analysis of psychological, pedagogical and cultural aspects of game activity. Special attention is paid to the child's interaction with the game environment, which contributes to the activation of his cognitive processes and the development of key skills through natural interest and research activity.*

***Key words:** game activity, cognitive activity, preschool age, game methods, pedagogical approaches, psychological development, theoretical and methodological principles.*

Вплив ігрової діяльності на розвиток пізнавальних процесів у дітей дошкільного віку є фундаментальною та складною темою в сучасній науці про розвиток дитини. Гра відіграє ключову роль у формуванні та підтримці всебічного розвитку дитини, а особливо у розвитку її пізнавальних здібностей. Тож розглянемо детально вплив гри на розвиток уяви, сприймання, пам'яті, мислення, мовлення та уваги, а також розглянемо різні види ігор і їх вплив на пізнавальні процеси.

Гра, як провідна діяльність дітей, стимулює розвиток уяви. У процесі гри дитина активно використовує свою уяву для вигадкування сюжетів, ролей, а також для розробки власного світу в межах гри. Наприклад, у сюжетно-рольових іграх діти можуть відтворювати різні життєві ситуації, що сприяє їхньому творчому мисленню, розширює їхній кругозір та здатність до абстрагування [1, с. 29].

Сприйняття є ще одним аспектом, на який впливає ігрова діяльність. Під час гри діти активно взаємодіють з навколишнім світом, сприймають його через різні сенсорні системи. Наприклад, у дидактичних іграх, спрямованих на розвиток мовлення, діти вчаться чітко